

Forslag

til

Lov om amtscentraler og en landscentral for undervisningsmidler.

Fremsat den 15. februar 1973 af *undervisningsministeren*.

Kapitel 1.

Amtscentraler.

§ 1. I hver amtskommune oprettes under amtsrådet en amtscentral for undervisningsmidler. Amtscentralen kan bestå af flere afdelinger.

Stk. 2. Amtscentralen skal omfatte dels en stationær samling af apparatur og materialer, dels en materialesamling beregnet til udlån til de i amtsråds kredsen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner.

§ 2. Amtscentralen bestyres af undervisnings- og kulturudvalget eller et andet udvalg nedsat af amtsrådet i henhold til § 17, stk. 1, i lov om kommunernes styrelse.

§ 3. Til at rådgive udvalget nedsættes et repræsentantskab, hvis medlemmer udpeges for 4 år ad gangen af amtsrådet efter indstilling fra kommunalbestyrelserne i amtsråds kredsen, de i denne beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner og folkebiblioteker samt de interesserede faglige organisationer.

Stk. 2. Udvalget skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budgetforslag for amtscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for amtscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til udvalget om alle spørgsmål, der vedrører amtscentralens virksomhed.

§ 4. Amtsrådet ansætter en leder af amtscentralen samt fornøden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp.

Undervisningsmin. 1. afd. j. nr. 08-08-30/71.

§ 5. Amtscentralen har til opgave at:

- 1) sørge for oplysning om undervisningsmidler, herunder yde rådgivning og vejledning til lærere m. fl. i amtsråds kredsen på grundlag af amtscentralens samling af undervisningsmidler,
- 2) foretage udlån af materialer til de i amtsråds kredsen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner,
- 3) yde teknisk bistand til amtsråds kredsens lærere ved fremstilling af egne undervisningsmaterialer og
- 4) mod vederlag yde biblioteksteknisk bistand til de skoler og andre undervisningsinstitutioner i amtsråds kredsen, som ikke på anden måde kan få sådan bistand.

§ 6. De nærmere bestemmelser om amtscentralens styrelse, valg og sammensætning af repræsentantskabet, ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om amtscentralens opgaver fastsættes i en vedtægt, der udfærdiges af amtsrådet og forelægges undervisningsministeren til godkendelse.

Kapitel 2.

Landscentral.

§ 7. Under undervisningsministeriet oprettes en landscentral for undervisningsmidler.

Stk. 2. Udgifterne til landscentralens virksomhed afholdes af staten.

§ 8. Til at forestå landscentralens virksomhed vælges et repræsentantskab og en styrelse.

§ 9. Repræsentantskabet udpeges efter indstilling fra institutionerne inden for de forskellige uddannelsesområder, folkebibliotekerne, de kommunale organisationer og Københavns og Frederiksberg kommuner samt de interesserede faglige organisationer. Medlemmerne af repræsentantskabet beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 4 år.

Stk. 2. Styrelsen skal indhente repræsentantskabets udtalelse om det årlige budgetforslag for landscentralen samt om alle andre spørgsmål af væsentlig betydning for landscentralens virksomhed.

Stk. 3. Repræsentantskabet kan stille forslag og afgive udtalelser til styrelsen og undervisningsministeren om alle spørgsmål, der vedrører landscentralens virksomhed.

§ 10. Styrelsen består af 9 medlemmer. 5 af disse, herunder formanden, udpeges af undervisningsministeren, medens 4 vælges af repræsentantskabet. Medlemmerne beskikkes af undervisningsministeren for et tidsrum af 2 år.

Stk. 2. Undervisningsministeren fastsætter styrelsens forretningsorden.

§ 11. Undervisningsministeren ansætter en leder af landscentralen samt fornøden administrativ, pædagogisk og teknisk medhjælp for lederen.

§ 12. Landscentralen har til opgave at:

- 1) foretage registrering og katalogisering af undervisningsmidler,
- 2) sørge for oplysning om fremstillingen af og forsyningen med undervisningsmidler,

3) virke som koordinerende organ mellem producenter og forbrugere af undervisningsmidler,

4) indgå aftaler med Danmarks Radio, Statens Filmcentral eller andre producenter om fremskaffelse af programmateriale til undervisningsformål samt i særlige tilfælde forestå eller støtte fremskaffelsen af andre undervisningsmidler,

5) mod vederlag sørge for klargøring af undervisningsmaterialer,

6) foretage distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner og

7) foretage distribution af materialer til amtscentralernes samlinger.

§ 13. Undervisningsministeren fastsætter de nærmere bestemmelser om valg og sammensætning af landscentralens repræsentantskab og styrelse, om ledelse og drift, budget- og regnskabsmæssige forhold samt om landscentralens opgaver.

Kapitel 3.

Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

§ 14. Loven træder i kraft den 1. april 1974.

§ 15. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland. Bestemmelserne i kapitel 2 kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.

Bemærkninger til lovforslaget.

Almindelige bemærkninger.

I. Indledning.

På foranledning af en henvendelse fra Danmarks Skolebiblioteksforening og Foreningen Danmarks skolecentraler nedsatte Folkeskolens Læseplansudvalg i november 1969 et udvalg med den opgave at overveje, hvilke funktioner der fremtidig burde henlægges til skolebibliotekerne, de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne, og hvorledes disse institutioner mest hensigtsmæssigt kunne samordnes med henblik på den bedst mulige formidling af

undervisningsmidler inden for de relevante undervisningsområder.

På grundlag af udvalgets redegørelse afgav Folkeskolens Læseplansudvalg i september 1970 betænkning nr. 577 om formidlingen af undervisningsmidler inden for folkeskolen. Der fremsattes heri forslag om en ændret fordeling af de funktioner, der er knyttet til skolernes forsyning med undervisningsmidler, herunder om en samling og koordinering af funktionerne såvel på amtsplan som på landsplan. Der stilledes således forslag om, at de fælleskommu-

nale samlinger og skolecentralerne, som hidtil har været organisatorisk adskilte, sluttet sammen i amtscentraler, og at der oprettes en landscentral for undervisningsmidler til varetagelse af opgaver, som i dag for en dels vedkommende er henlagt til andre centrale institutioner.

Læseplansudvalget beskæftigede sig ikke med de økonomiske konsekvenser af forslagene, ligesom spørgsmålet om, hvordan og i hvilket omfang andre uddannelsesområder end folkeskolen ville kunne betjenes af de foreslåede formidlingscentraler, ikke blev behandlet.

På denne baggrund og på baggrund af den forestående revision af lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v., i hvis kap. 4 reglerne om skolebiblioteker og de fælleskommunale samlinger indeholdes, nedsatte undervisningsministeriet i november 1970 et nyt udvalg, som fik til opgave at afgive indstilling om revision af bibliotekslovens kap. 4. Herudover skulle udvalget overveje, hvilke lovgivningsinitiativer der burde tages med henblik på en gennemførelse af den af Folkeskolens Læseplansudvalg afgivne betænkning. Endelig skulle udvalget tage stilling til, hvorledes og i hvilket omfang de øvrige uddannelsesområder ville kunne betjenes af de i denne betænkning foreslåede formidlingscentraler.

Udvalget nedsattes med repræsentanter for undervisningsministeriets departement og direktoratet for folkeskolen og seminarierne, ministeriet for kulturelle anliggender, Danmarks Lærerforening, Danmarks Skolebiblioteksforening og Foreningen Danmarks Skolecentraler, Kommunernes Landsforening, Amtsrådsforeningen i Danmark og Københavns kommune. Endvidere blev repræsentanter for Bibliotekstilsynet, Statens pædagogiske Studiesamling, Danmarks Lærerhøjskole og undervisningsministeriets 3 øvrige direktorater tilforordnet udvalget.

Udvalget afgav i juli måned 1971 *betænkning nr. 621 om skolebiblioteker og centraler for undervisningsmidler*. Der stilles heri en række forslag vedrørende de lokale skolebiblioteker i folkeskolen, vedrørende de regionale centraler for undervisningsmidler og vedrørende en landscentral.

For så vidt angår de lokale skolebiblioteker henvises til det tidligere fremsatte forslag til lov om folkeskolen, § 17, hvortil det lovmæssige grundlag for skolebibliotekerne nu i overensstemmelse med udvalgets forslag foreslås overført fra bibliotekslovgivningen.

På det regionale plan stiller udvalget forslag om, at de nuværende fælleskommunale samlinger og skolecentralerne sluttet sammen i amtscentraler for

undervisningsmidler, som foruden folkeskolen også skal betjene fritidsundervisningen, de private skoler og uddannelserne på de gymnasiale alderstrin.

Udvalget foreslår endvidere, at der oprettes en landscentral for undervisningsmidler, som bl. a. skal have til opgave at forestå en samlet registrering og katalogisering af alle relevante undervisningsmidler samt den centrale distribution af film og bånd til undervisningsbrug. Det foreslås i denne forbindelse, at landscentralen eventuelt skal kunne varetage koordineringen af de film- og programproduktioner, der tænkes finansieret af undervisningsministeriets budgetmidler.

Nærværende lovforslag bygger i det væsentlige på de i betænkningen stillede forslag og tilsigter at tilvejebringe selvstændigt samlet lovgrundlag for de regionale centraler samt at tilvejebringe lovmæssigt grundlag for en landscentral for undervisningsmidler, idet undervisningsmidler i denne forbindelse forstås som en fællesbetegnelse for apparatur og materialer.

II. Gældende ordning.

A. Institutioner på regionalt plan.

De institutioner, som i dag beskæftiger sig med undervisningsmidler på det regionale plan, er dels de fælleskommunale samlinger og dels skolecentralerne. Disse institutioner har hver deres særlige historiske baggrund og hjemmelsmæssige grundlag, ligesom de varetager forskellige funktioner over for skolerne. De fælleskommunale samlinger varetager således hovedsageligt distributionen af supplerende materialer til eleverne til brug i undervisningen, og skolecentralernes hovedopgave er at give information om alle former for undervisningsmidler rettet mod lærerne.

Om institutionernes historiske baggrund henvises til betænkningen, kap. 3, afsnit 3.1.

Fælleskommunale samlinger.

Det lovmæssige grundlag for disse samlinger er som nævnt i indledningen kap. 4 i lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m. v., hvortil slutter sig undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 178 af 21. maj 1965 om skolebiblioteker i folkeskolen, §§ 16-22.

Herefter kan der for hvert centralbiblioteksområde i samarbejde med centralbiblioteket med undervisningsministeriets godkendelse oprettes en fælleskommunal samling indeholdende klassesæt og andet egnet biblioteksmateriale til supplerende af samlingerne i områdets skolebiblioteker. Der eksisterer i dag 24 fælleskommunale samlinger. Hver samling ledes af en styrelse på 9 medlemmer repræsenterende centralbibliotekskommunen og de øvrige

kommuner. Styrelsen kan antage en daglig leder af samlingen. Til driften af samlingen yder staten tilskud efter samme regler som til folkebibliotekerne, dog inden for et af undervisningsministeriet godkendt budget.

Skolecentraler.

Skolecentralernes virksomhed er ikke, således som det er tilfældet med de fælleskommunale samlinger, hjemlet ved lov, men de baserer deres virksomhed på undervisningsministeriets cirkulære af 9. januar 1967 om tilskud til skolecentraler, der er udfærdiget på grundlag af betænkning nr. 405/1966 om skolecentraler. Skolecentralernes hovedopgave er herefter at formidle kendskabet til alle former for undervisningsmidler til brug i folkeskolen. Til løsningen af denne opgave tillægges der ifølge betænkningen skolecentralerne følgende funktioner:

Oprettelse af stationære samlinger af undervisningsmidler.

Oprettelse af udlånssamlinger (til orientering af lærerne).

Udstillinger.

Indsamling og videregivelse af pædagogisk-metodisk materiale.

Fremstilling af undervisningsmaterialer (pædagogisk værksted).

Oprettelse af et pædagogisk-psykologisk-metodisk bibliotek.

Kursus- og mødevirksomhed.

I cirkulæret, som i hovedsagen følger betænkningen, understreges det, at det ikke er skolecentralernes opgave at formidle udlån af materiale til elevernes brug i undervisningen, idet denne udlånsvirksomhed varetages af de fælleskommunale samlinger. Endvidere anføres, at der i de områder, hvor der både er en fælleskommunal samling og en skolecentral, må etableres et samarbejde mellem disse to institutioner og i forbindelse hermed fastlægges en nærmere arbejdsdeling. Herudover udtales det i cirkulæret, at hensynet til folkeskolen må være det afgørende ved skolecentralernes indretning og drift, men at centralerne også vil kunne benyttes af andre skoleformer, i første række fritids- og ungdomsundervisningen.

Ifølge cirkulæret kunne der med hjemmel i den tidligere skoletilsynslovs § 32 ydes tilskud fra skolefonden og statskassen til driften af én skolecentral i hver skoleråds-kreds, idet der dog under visse betingelser kunne oprettes afdelinger. De skolecentraler, der tidligere blev drevet af skolerådene, er efter 1. april 1970 overtaget af amtsrådene, og der ydes tilskud hertil fra amtskommunen og staten i henhold til skolestyrelseslovens § 48, jfr. § 81.

Der eksisterer i dag ialt 37 skolecentraler, inklusive afdelingerne.

B. Forhold på landsplan.

Hovedparten af undervisningsmidler købes af uddannelsesinstitutionerne, og dette indkøb sker i hovedsagen for offentlige midler. Dette forhold kan danne baggrund for en offentlig interesse i at have indseende med, hvorledes disse midler anvendes med henblik på til stadighed at koordinere bestræbelserne på at opfylde uddannelsernes behov på den mest hensigtsmæssige måde.

For eleverne i folkeskole, ungdomsskole, gymnasium og HF har de ansvarlige myndigheder pligt til vederlagsfrit at stille undervisningsmaterialer til rådighed, og udgifterne hertil såvel som til det apparatur, der anvendes i undervisningen, indgår direkte i de respektive kommunale og statslige budgetter. Hertil kommer den del af de offentlige midler, som indirekte anvendes til samme formål af private skoler og andre uddannelsesinstitutioner, der kan medtage undervisningsmidler blandt de tilskudsberettigede udgifter. For den øvrige del af uddannelsessektoren (den øvrige fritidsundervisning, seminarierne, teknika, universiteter og højere læreanstalter) er der kun tale om offentlige midler i forbindelse med udgifter til apparatur. For studiematerialernes vedkommende er det i almindelighed forudsat, at udgifterne afholdes af deltagerne og de studerende selv, idet det dog står enhver frit for vederlagsfrit at udnytte de muligheder, der står til rådighed gennem landets samlede biblioteksvæsen, herunder de videnskabelige biblioteker.

Den helt overvejende del af undervisningsmidlerne produceres og udbydes til salg af private foretagender (bogforlag, boghandlere og andre forhandlere).

Dertil kommer den produktion, som stilles til rådighed gennem lån eller leje, og som kommer fra Statens Filmcentral og fra Danmarks Radios undervisningsafdeling. For den sidstes vedkommende betragtes kun den produktion, der kan optages og videredistribueres gennem Undervisningsministeriets Båndcentral eller gennem lokale båndcentraler, som materialer til brug for undervisningen. Dette gælder undervisningsudsendelser over lydradioen, der gennem en undtagelsesbestemmelse i ophavsretsloven er gjort tilgængelig for optagelse og midlertidig brug inden for undervisningsvirksomhed. En tilsvarende adgang savnes stærkt for tv-udsendelsernes vedkommende, således at disse i lighed med skoleradioprogrammerne kan anvendes uafhængigt af tid og sted. Ikke mindst forekomsten af programserier, hvori indgår både radio- og tv-udsendelser.

samt specielt til disse udsendelser fremstillede boglige og audiovisuelle materialer gør denne forskel uhensigtsmæssig.

En samlet oversigt over tilbuddet på undervisningsmiddelområdet foreligger ikke. For *apparaturer*s vedkommende foreligger der en fortegnelse over de apparater, som medlemmerne af Dansk Forhandlerforening for Undervisningsmidler forhandler. Denne fortegnelse giver kun oplysning om, hvilke typer af apparater der forhandles, mens en tilhørende brochuresamling giver oplysning om, hvilke fabrikater de enkelte D. F. F. U.-medlemmer forhandler. For *materialernes* vedkommende registreres de undervisningsrelevante boglige materialer i sammenhæng med de øvrige boglige materialer i „Dansk Bogfortegnelse“, der udarbejdes af Bibliotekscentralen. Det skal understreges, at grænsen mellem de materialer, der er undervisningsrelevante, og de, som ikke er det, er ganske flydende. For folkeskoleområdet sker der en løbende registrering af klart undervisningsrelevante udgivelser i „Skolebogslisten“, der udarbejdes af Statens pædagogiske Studiesamling. For de ikke-boglige (audiovisuelle) materialer er der med virkning fra 1. september 1972 iværksat en av-fortegnelse, der administreres af Bibliotekscentralen. Fra Den danske Forlæggerforenings skolebogssektion udsendes hvert år et katalogmateriale over det samlede tilbud fra de forlag, der er medlemmer af foreningen. Der er netop ved hjælp af midler fra skolebibliotekernes rådighedssum taget initiativ til, at dette materiale i fremtiden ordnes mere overskueligt og medtager udgivelser fra udenforstående forlag.

Information, der går ud over den rene registrering, og konsultativ bistand ydes i første række af de firmaer, der sælger varerne. Fra Bibliotekscentralen tilbydes den såkaldte seddelfortegnelse i abonnement til folkeskolens skolebiblioteker. Til dette materiale er knyttet vurderende udtalelser til en del titler som en hjælp i det lokale materialevalgsarbejde. Statens Filmcentral står inden for filmområdet til rådighed med konsultativ bistand. Med hensyn til valg og installation af radio- og tv-modtagere ydes der skolerne konsulentbistand af radioingeniørtjenesten i henhold til en aftale med undervisningsministeriet. Denne aftale har man i øvrigt ønsket opsagt fra post- og telegrafvæsenet.

Det skal tilføjes, at der på regionalt plan af skolecentralerne ydes en rådgivende og vejledende bistand, uden at disse dog har et fælles grundlag for denne virksomhed.

Endelig skal det nævnes, at Statens pædagogiske Studiesamling i et vist omfang har fungeret som overcentral for skolecentralerne, dels ved at samle

de frieksemplarer, som forlagene stiller til rådighed, og fordele dem til skolecentralerne, dels ved at bistå centralerne med udstillingsvirksomhed. Derimod har man savnet et centralt initiativ til tilvejebringelse af et fælles grundlag for den rådgivende og vejledende virksomhed vedrørende undervisningsmidlerne, som centralerne har tilbudt lærerne i deres områder.

III. Forslag til nyordning.

A. Amtsentraler.

Som nævnt i afsnit II A kan opgavefordelingen mellem de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne summarisk beskrives således:

Skolecentralerne giver information om undervisningsmidler rettet imod lærerne.

Fælleskommunale samlinger påtager sig distribution af supplerende materialer til eleverne til brug i undervisningen.

Helt gennemført er princippet dog ikke, idet de fælleskommunale samlinger iflg. skolebiblioteksbeholdtgørelsen også har pligt til at yde råd og vejledning ved materialernes brug i skolerne, ligesom skolecentralerne iflg. skolecentralcirkulæret under visse omstændigheder har adgang til at foretage udlån af av-midler.

I praksis har man i stigende grad følt, at der var en meget nær forbindelse mellem de to institutioners funktioner.

Således bør der f. eks. være en nøje sammenhæng mellem den informative bistand, som en skolecentral yder en skole i forbindelse med dens materialeanskaffelse, og anskaffelserne til den fælleskommunale samling, der bør være supplerende i forhold til skolens egne beholdninger. Selv om der i skolecentralcirkulæret er foreskrevet en pligt til i områder, hvor begge institutioner er repræsenteret, at etablere et samarbejde mellem institutionerne med henblik på en nærmere arbejdsdeling, har dette ikke været følt som tilstrækkeligt.

Den snævre biblioteksprægede opgave, som de fælleskommunale samlinger har været taget ved i princippet at fungere som en overbygning på skolebibliotekerne, og skolecentralernes orienterende funktion betragtes i dag som to sider af samme sag, således at det føles som en urimelighed, at de to opgaver er henlagt til hver sin institution.

Man har flere steder taget konsekvensen heraf ved at lade de to institutioner dele lokaler, således at de i praksis optræder som én institution, jfr. bilaget.

I konsekvens af denne udvikling foresloges det, som nævnt i indledningen allerede i betænkning nr. 577, at de to institutioner blev sluttet sammen i

F. t. l. om amtscentraler m. v.

amtscentraler for undervisningsmidler, og betænkning nr. 621 følger dette forslag op ved at stille forslag om, at der etableres et landsdækkende system af regionale centraler for undervisningsmidler til dels at varetage de opgaver, som de fælleskommunale samlinger og skolecentralerne hidtil har varetaget hovedsageligt for folkeskoleområdet, dels at varetage de tilsvarende opgaver for de øvrige uddannelsesområder, herunder de private skoleformer, bortset fra universiteter og højere læreanstalter.

For folkeskolen indebærer forslaget herefter i alt væsentligt ingen forandringer, idet der stort set er tale om en videreførelse af de hidtidige fælleskommunale samlingers og skolecentralernes virksomhed, og man vil derfor i vidt omfang kunne bygge videre på de bestående institutioner. Som bilag til nærværende lovforslag er optaget en oversigt over de bestående institutioner og deres geografiske placering.

For de øvrige uddannelsesområder er det på nuværende tidspunkt ikke muligt nøjagtigt at fastslå behovenes omfang. Det må her være væsentligt, at centralerne opbygges på en sådan måde, at man sikrer, at behovene registreres og kanaliseres, således at udbygningen af centralernes virksomhed med henblik på at opfylde disse behov vil kunne ske gradvis.

I forbindelse med denne udbygning kan det nævnes, at det i betænkning nr. 621 forudsættes, at der træffes aftaler om etablering af effektive låneveje mellem folkebibliotekerne og centralerne for undervisningsmidler, således at alle ressourcer udnyttes bedst muligt. Aftalerne bør blandt andet indeholde regler for folkebibliotekernes formidling af lån til enkeltlånere fra centralerne for undervisningsmidler. Desuden forudsættes det, at amtsrådet tager op til overvejelse, hvorledes det praktiske samarbejde mellem centralbiblioteket og amtscentralen om afgrænsning af arbejdsopgaverne kan tilrettelægges med henblik på den bedst mulige koordination særlig med hensyn til anskaffelser og biblioteksteknisk service.

Der kan endvidere peges på muligheden af, at man i forbindelse med opbygningen af universitetscentre overvejer, om der kan opnås fordele for begge parter ved at samarbejde på overenskomstmæssig basis.

Spørgsmålet om, hvorvidt man fremtidigt skal placere ansvaret for den samlede overbygningsfunktion hos kommunerne, amtskommunerne eller begge steder er udførligt behandlet i betænkning nr. 621.

Udvalgets flertal går ind for, efter at have afvejet dels hensynet til brugerne, dels hensynet til den bedst mulige koordinering og dels økonomiske hensyn, at det må anses for at være en naturlig amtsop-

gave at drive overbygningscentralerne, og foreslår i overensstemmelse hermed, at ansvaret for denne virksomhed henlægges til amtsrådene. Om udvalgets nærmere begrundelse og om mindretallets indstilling henvises til betænkningen, s. 21 ff.

Nærværende lovforslag er i overensstemmelse med udvalgsflertallets indstilling, således at det foreslås, at amtscentralerne drives af amtsrådene. Det bemærkes dog herved, at navnlig de informative funktioner vil kunne decentraliseres gennem oprettelse af afdelinger efter de enkelte amters særlige behov.

Det bemærkes endvidere, at amtscentralerne etableres som et tilbud til kommunerne, som herefter ikke afskæres fra selv at supplere dette tilbud efter behov.

Det forudsættes, at amtsrådene tager initiativ til forhandling med de fælleskommunale samlinger med henblik på en løsning af de praktiske problemer, der måtte være i forbindelse med videreførelse af virksomheden i overensstemmelse med nærværende lovforslag.

Man skal endelig henlede opmærksomheden på, at Københavns og Frederiksberg kommuner ikke er omfattet af bestemmelserne i lovforslagets kapitel 1, idet disse kommuner ikke indgår i en amtskommune.

B. Landscentral for undervisningsmidler.

Forslaget om en landscentral for undervisningsmidler tilsigter at virkeliggøre de tidligere nævnte betænkningers forslag om etablering af en central institution på undervisningsmiddelområdet, idet det bemærkes, at det hermed tillige tilsigter at skabe rammer for de funktioner, som iflg. *betænkning nr. 425/1966 om administrative og økonomiske problemer i forbindelse med anvendelse af audio-visuelle hjælpemidler i undervisningen* var foreslået henlagt til et såkaldt av-institut i undervisningsministeriet. Endelig søges der med landscentralen skabt den administrative forudsætning for, at Danmarks Radios undervisningsafdelings virksomhed kan overgå fra licensfinansiering til finansiering over undervisningsministeriets budget, jfr. den enstemmige indstilling i *radiokommissionens betænkning (nr. 592/1970)* og betænkningen „*Voksenundervisning i radio og TV*“ fra Danmarks Radio (arbejdsgruppens 2. betænkning 1966).

I de nævnte betænkninger understreges betydningen af, at det centrale organ får karakter af en forbrugerinstitution på undervisningsmiddelområdet. Der henvises herom til de særlige bemærkninger til § 9.

Visse af landscentralens opgaver vil være fastlagt ud fra hensynet til, at den skal fungere som over-

bygning for de foran beskrevne amtscentraler. Herudover må det tillægges særlig vægt, at der med landscentralen søges skabt mulighed for en løsning af de problemer, der knytter sig til udnyttelsen af Danmarks Radios undervisningsudsendelser over tv, og som har deres baggrund i de gældende regler i radiospredningsloven og ophavsretsloven. Ved at lade de økonomiske midler til produktion af de side 34 nævnte undervisningsprogrammer med eventuelle tilhørende materialer passere gennem landscentralen, åbnes der mulighed for at placere opgaverne hos de producenter, offentlige eller private, som kan levere produktionen i overensstemmelse med uddannelsernes ønsker og krav. Herunder er det navnlig vigtigt, at produktionen er frigjort, så den kan foreligge i form af optagelser, som kan forsendes til brugerne, og som brugerne kan udnytte uden at være bundet af udsendelsestidspunktet. Kun herved vil det være muligt fuldt ud at nå den brugergruppe, som det enkelte program er produceret for. Det er i denne forbindelse tillige en forudsætning, at radiospredningsloven ændres, således at Danmarks Radio i henhold til entreprisaftale med undervisningsministeriet (landscentralen) får mulighed for at levere programmateriale samt evt. andet tilhørende materiale, uafhængigt af om programmet skal udsendes over sendernet eller forsendes på anden måde.

Med hensyn til en nærmere gennemgang af landscentralens opgaver henvises til bemærkningerne til § 12. Dog skal der her peges på, at der ikke er foreslået tillagt landscentralen forskningsopgaver i forhold til undervisningsmidlerne. Betragtningen er her, at undervisningsmidler indgår blandt flere andre elementer (elever, lærere, stof m. m.) i de helheder, som er den pædagogiske forsknings arbejdsområde. Forskning omkring undervisningsmidler anses derfor for at være omfattet af de eksisterende pædagogiske forskningsinstitutioners forpligtelser. Det må dog betragtes som en naturlig opgave for centralen at bistå disse institutioner ved løsningen af forskningsopgaver. På samme måde må det være naturligt, at landscentralen søger at yde bistand med hensyn til undervisningsmidler i forbindelse med pædagogisk udviklingsarbejde, der i øvrigt forudsættes gennemført ved de normale lokale eller centrale organer.

Spørgsmålet om en afgrænsning af bruger kredsen er ikke søgt afklaret i loveteksten ud fra den betragtning, at landscentralen i sin opbygning og virksomhed næppe bør fastlåses af en mere eller mindre tilfældig aktuel situation, men etableres som en i princippet åben institution, jfr. §§ 9 og 10 og bemærkningerne hertil samt § 13, hvorefter undervisningsmini-

steren vil kunne ændre sammensætningen af repræsentantskab og styrelse i overensstemmelse med eventuelle ændringer i udviklingen.

Mens man i betænkning nr. 621 har foreslået universiteter og højere læreanstalter holdt uden for amtscentralernes virkeområde, er en tilsvarende begrænsning ikke foreslået for landscentralens vedkommende.

Det må imidlertid bemærkes, at landscentralen som udgangspunkt for sin virksomhed vil have forpligtelsen til i en omorganiseret form at videreføre den virksomhed, som hidtil har været forestået af direktoratet for folkeskolen og seminarierne gennem forvaltningen af skolebibliotekernes rådighedssum, endvidere Statens pædagogiske Studiesamlings betjening af skolecentralerne samt distributionen af film og bånd fra Statens Filmcentral og Undervisningsministeriets Båndcentral. Derudover må landscentralen i sin udbygning først og fremmest sigte mod uddannelser, hvor offentlige midler er impliceret i anskaffelsen af undervisningsmidlerne, jfr. bemærkningerne herom i afsnit II. B., og herunder igen primært mod brede uddannelser fordelt på en række parallelle uddannelsesinstitutioner, således at der kan være fordele ved en centralisering, og således at det er en vurdering af disse fordele, der bør danne grundlag for prioriteringen af de opgaver, der kan løses inden for de til enhver tid givne budgetrammer.

I den forbindelse må det bl. a. være naturligt at nævne, at man i fremtiden i højere grad vil anvende uddannelses- og undervisningsteknologiske principper, således at forstå, at man overfor løsningen af en uddannelsesopgave på en mere planmæssig måde, end der hidtil har været tradition for, søger at overveje, hvorledes man med en given indsats opnår det bedst mulige resultat ved den mest hensigtsmæssige udnyttelse af til rådighed stående ressourcer (personel af forskellige kategorier, lokaler, undervisningsmidler m. m.). Det er endnu for tidligt at vurdere, hvad disse princippers anvendelse i praksis kan medføre af fordele, men med henvisning til det ovenfor anførte, må landscentralen ud fra sit arbejde med undervisningsmidlerne og i kraft af sit distributionsapparat — ikke mindst dettes forbindelse med folkebibliotekssystemet — anses for at være en naturlig ramme for i hvert fald begrænsede projekter, der sigter mod deltagere som befinder sig uden for de organiserede undervisningstilbud. Om det også vil være hensigtsmæssigt at benytte landscentralen på denne måde i forbindelse med mere omfattende uddannelses teknologiske projekter, f. eks. af karakter som det engelske Open University, er der endnu ikke grundlag for at vurdere.

Med hensyn til forholdet mellem landscentralen

og de videregående uddannelser er situationen den, at der ikke på samme måde, som for det øvrige område, landscentralen skal omfatte, findes eksisterende institutioner for undervisningsmidler, som man kan bygge på. En mulighed for konkret at inddrage de videregående uddannelser fra begyndelsen ville være at nedsætte et stående udvalg under landscentralens styrelse med et tidsbegrænset kommissorium, svarende til den overgangsordning, som Planlægningsrådet for de højere uddannelser anbefaler i en rapport fra august 1972 om uddannelses teknologi. Hovedvægten er i denne lagt på en registrering og koordinering af de spredte bestræbelser af undervisningsteknologisk art, der for øjeblikket foregår inden for de videregående uddannelser, samt fordeling af en eventuel rammebevilling til undervisningsteknologiske projekter. Det stående udvalg kunne således inddrages i overvejelserne forud for større anskaffelser af av-midler.

Til spørgsmålet om brugerkredeens omfang skal det yderligere bemærkes, at landscentralens arbejdsresultater er offentligt tilgængelige og dermed står til rådighed for enhver tænkelig form for undervisningsvirksomhed, uanset om der er offentlige midler impliceret eller ej. I den forbindelse tænkes bl. a. på erhvervslivets meget betydelige interne uddannelsesvirksomhed, som ikke mindst med hensyn til valg og udnyttelse af apparatur må forventes med fordel at kunne udnytte foreliggende informationsmateriale.

Endelig bør det nævnes, at man med landscentralen vil have tilvejebragt et centralt udgangspunkt for internationalt samarbejde på undervisningsmiddelområdet. Herunder vil et nordisk samarbejde formentlig have særlig interesse, jfr. udtalelse af 20. marts 1970 fra Nordisk Kulturkommissions sektion II, der igen har baggrund i rekommandation nr. 26/1967 fra Nordisk Råd vedrørende en harmonisering af skoleordningerne i de nordiske lande.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Til kapitel 1. Amtscentraler.

Til § 1.

I overensstemmelse med den hidtil gældende praksis for skolecentralernes vedkommende foreslås det, at de regionale centraler etableres amtsvis, og at driften af disse amtscentraler henlægges til amtsrådene. Der henvises i øvrigt til det under de almindelige bemærkninger afsnit III. A. anførte.

I hvert amt opbygges amtscentralen med én hovedcentral samt det antal afdelinger, som amtsrådet ud fra de givne forudsætninger og behov måtte anse for naturligt at knytte til denne. I denne forbindelse kan det blive aktuelt at overveje at forsøge andre

løsninger, der i et vist omfang kunne tænkes at opfylde behovet på en mere hensigtsmæssig og økonomisk måde, f. eks. mobile udstillinger monteret i busser.

Til stk. 2.

Centralens undervisningsmiddelsamling skal omfatte en aktuel stationær samling af apparatur og materialer og en samling af materialer, der er beregnet til udlån, dels til supplerer af de enkelte uddannelsesinstitutioners grundsamlinger, herunder lærerbiblioteker, dels til orientering i forbindelse med lokale materialevalg. Anskaffelserne bør koordineres med centralbiblioteket med henblik på udnyttelse gennem etablering af gensidige låneveje, idet det ikke vil være muligt at opstille generelle kriterier for, hvilke materialer der bør findes i centralbiblioteket og hvilke i amtscentralen, jfr. det under de almindelige bemærkninger afsnit III. A. anførte. Hovedsynspunktet i forbindelse med anskaffelser til amtscentralen må dog være, at det drejer sig om dels materialer med udpræget undervisningskarakter, herunder individuelt undervisningsmateriale, og dels materialer til anvendelse i forbindelse med organiseret undervisning, d. v. s. materialer, der fortrinsvis sigter mod klassen, holdet eller gruppen. Denne koordinering af anskaffelserne til centralbibliotekerne og de eksisterende fælleskommunale samlinger har hidtil ikke voldt vanskeligheder.

Til § 2.

Amtscentralen foreslås bestyret af et af amtsrådet nedsat udvalg, der kan være undervisnings- og kulturudvalget. Da amtscentralens funktionsområder i overvejende grad vil være rettet imod uddannelsesinstitutionerne, anses det for mest hensigtsmæssigt, at amtscentralen bestyres af det af amtsrådet i henhold til den kommunale styrelseslovs § 17, stk. 1 nedsatte undervisnings- og kulturudvalg. Lokale forhold, f. eks. tilstedeværelse af uddannelsesinstitutioner, der ikke sorterer under undervisnings- og kulturudvalget, kan dog medføre, at det vil være mere hensigtsmæssigt, at bestyrelsen af amtscentralen varetages af et andet af amtsrådet til dette formål nedsat stående udvalg.

Til § 3.

Udvalgets forbindelse til brugerne foreslås varetaget af et repræsentantskab sammensat af repræsentanter for de bevilgende og anskaffende myndigheder i amtet, uddannelsesinstitutionerne (såvel for lærerne som for eleverne og for folkeskolens vedkommende tillige for forældrene), folkebibliotekerne og de respektive organisationer. Repræsentantskabet bør i sin opbygning have karakter af et forbruger-

organ, hvorfor sammensætningen vil kunne variere noget fra amt til amt, efter hvilke uddannelsesinstitutioner der findes i det pågældende område.

Denne karakter er søgt understreget ved bestemmelserne om, at repræsentantskabet skal udtale sig om amtscentralens budgetforslag, og at repræsentantskabet i øvrigt kan udtale sig om alle forhold vedrørende virksomheden.

Repræsentantskabet kan nedsætte arbejdsudvalg, herunder udvalg til at koordinere anskaffelser af de i § 5, stk. 2 nævnte materialer med undervisningsinstitutionernes egne anskaffelser.

Til § 4.

Den daglige drift af amtscentralen vil kræve en leder, der ud over en alsidig indsigt og erfaring har sådanne kvalifikationer, at han kan varetage de administrative opgaver, der vil blive pålagt ham. De forskellige arbejdsopgaver, såsom informationsvirksomheden, distributionsarbejdet, kursusplanlægningen og aktiviteterne i det pædagogiske værksted vil kræve veluddannede og erfarne medarbejdere. Amtsrådet bør derfor ansætte en leder af amtscentralen med den fornødne pædagogiske indsigt og erfaring og eventuelle afdelingsledere samt de fornødne pædagogiske konsulenter og medarbejdere til at forestå løsningen af centralens enkeltopgaver. Derudover må der ansættes det nødvendige personale til at varetage de kontormæssige, ekspeditions-mæssige og tekniske opgaver.

Det skal i den forbindelse understreges, at den enkelte amtscentral må betragtes som et led i det amtskommunale skole- og undervisningsvæsen, og at det derfor må anses for hensigtsmæssigt, at der etableres et fast samarbejde med amtskonsulenterne og deres eventuelle faglige medhjælpere, ligesom ansættelse af sådanne bør overvejes i sammenhæng med behovet for de ovenfor nævnte pædagogiske konsulenter med henblik på den størst mulige koordination.

Det må endvidere påregnes, at der vil være behov for, at det styrende udvalg nedsætter særlige rådgivende arbejdsudvalg til støtte for den løbende virksomhed, først og fremmest i forbindelse med indkøb af såvel materialer som apparater, men også i forbindelse med løsningen af andre dele af centralens opgaver. Man vil herved kunne inddrage viden og erfaringer, som ligger uden for den kreds, der dækkes af styrelse, repræsentantskab og ansatte.

Lederen deltager i repræsentantskabets møder som tilforordnet.

Til § 5.

Som følge af, at amtscentralerne etableres som et tilbud til kommunerne, som herefter ikke afskæres

fra selv at supplere dette tilbud efter behov, vil de opgaver, som den enkelte amtscentral skal løse, ikke kunne forventes at være ens fra amt til amt.

Som nævnt i de almindelige bemærkninger afsnit II.A. bliver det amtscentralens opgave med støtte fra landscentralen at videreføre de hidtidige fællessamlingers og skolecentralers virksomhed over for folkeskolen og at udbygge denne virksomhed efter hånden med henblik på betjening af de øvrige uddannelser på de gymnasiale alderstrin samt fritidsundervisningen.

På grundlag af samlingerne og eventuelle andre faciliteter, som amtscentralerne måtte være forsynet med, foreslås herefter følgende hovedopgaver henlagt til centralerne:

Information, herunder rådgivning og vejledning af amtets undervisere på grundlag af centralens samlinger. Hertil føjer sig skiftende møde-, udstillings- og kursusvirksomhed, som i vidt omfang vil være at opfatte som en forlængelse af centralens almindelige virksomhed, uanset om det i det enkelte tilfælde er centralen selv eller andre, der arrangerer og finansierer virksomheden.

Udlån af materialer. Den overvejende del af denne virksomhed vil omfatte udlån af materialer af supplerende karakter i forhold til de enkelte uddannelsesinstitutioners grundsamlinger, herunder de lokale lærerbiblioteker.

Vedrørende udlån gennem folkebibliotekerne henvises til det under de almindelige bemærkninger afsnit III.A. anførte.

Teknisk bistand. Der sigtes hermed til det såkaldte „pædagogisk værksted“ i de eksisterende skolecentraler, der rummer forskellige tekniske hjælpemidler til fremstilling af lærernes egne undervisningsmaterialer. Det er dog herved i almindelighed forudsat, at de enkelte institutioner råder over tilstrækkeligt apparatur til løsning af mere enkle opgaver i denne henseende. Denne bistand finder i øjeblikket sted mod en betaling fra den pågældende institution, der så vidt muligt modsvarer omkostningerne ved bistanden (materialeforbrug, andel i lønudgifter, afskrivning på apparatur o. lign.). Denne praksis vil det formentlig være hensigtsmæssigt at opretholde.

I øvrigt må det pædagogiske værksted tillige opfattes som en funktion, der har nøje tilknytning til den ovenfor nævnte informationsvirksomhed, idet apparaturet vil indgå i centralens stationære udstilling og være et vigtigt led i den nævnte møde- og kursusvirksomhed, dels til produktion af materiale

i tilknytning hertil, dels som direkte udgangspunkt for demonstrationer og instruktioner. Med denne funktion har centralerne tillige et grundlag for formidling og udveksling af ideer til gavn for det pædagogiske udviklingsarbejde i almindelighed.

Biblioteksteknisk assistance over for undervisningsinstitutioner i amtet, som ikke lokalt kan få løst denne opgave. Her må tillige henvises til den tilsvarende forpligtelse for landscentralen, jvf. § 12, nr. 5 og bemærkningerne hertil, idet det må bero på amtscentralens skøn, om der i amtet er tilstrækkeligt grundlag for, at amtscentralen alene eller eventuelt i samarbejde med centralbiblioteket løser opgaven, eller om den henvises til løsning i landscentralen. Det forudsættes, at ydelsen sker mod en betaling, der dækker de faktiske omkostninger.

Spørgsmålet om anvendelse af edb i forbindelse med datalære må endnu anses for uafklaret, men det må være naturligt for amtscentralerne at bistå skolerne på dette område, for så vidt det måtte vise sig hensigtsmæssigt.

Til § 6.

Det fremgår af bemærkningerne til §§ 2 og 3, at bestemmelserne om amtscentralens styrelse og om sammensætningen af dens repræsentantskab kan variere fra amt til amt. Det foreslås derfor, at de nærmere bestemmelser herom samt om amtscentralens ledelse og drift, herunder budget- og regnskabsmæssige forhold, skal fastsættes i en særlig styrelsesvedtægt, der tillige bør indeholde en nærmere beskrivelse af amtscentralens opgaver inden for de ved § 5 fastsatte rammer.

Styrelsesvedtægten skal udfærdiges af amtsrådet og forelægges undervisningsministeriet til godkendelse.

Det er hensigten, at der til brug for udfærdigelsen af de enkelte amtscentralers styrelsesvedtægter skal udarbejdes en normalstyrelsesvedtægt ved undervisningsministeriets foranstaltning.

Til kapitel 2. Landscentral.

Til § 7.

I overensstemmelse med betænkningens forslag foreslås der oprettet en landscentral for undervisningsmidler. Der henvises til de almindelige bemærkninger afsnit III.B. og til bemærkningerne vedrørende lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Til § 8.

Landscentralens ledelse foreslås varetaget af dels et repræsentantskab, dels en styrelse og dels et se-

kretariat. Der henvises nærmere herom til bemærkningerne til de følgende §§'er.

Til §§ 9 og 10.

Repræsentantskabet bør i sin sammensætning understøtte landscentralens karakter af forbrugerorgan, således at såvel anskaffende myndigheder som formidlende organer, herunder amtscentralerne for undervisningsmidler og folkebibliotekerne, og uddannelsesområdernes institutioner og organisationer får mulighed for at fremlægge deres synspunkter.

Ved uddannelsesområder tænkes også på de ikke uvæsentlige områder, som administrativt henhører under andre ministerier end undervisningsministeriet. Endvidere finder man det hensigtsmæssigt at også brede samfundsorganisationer, herunder bl. a. oplysningsforbundene, bliver repræsenteret. Der bør som hovedregel kun være én repræsentant for hver institution, organisation m. v.

Hovedsigtet med et så bredt repræsentantskab er at sikre, at de mange og forskelligartede områder og interesser inden for uddannelserne får mulighed for at bringe deres synspunkter frem i landscentralen. Dermed vil repræsentantskabet få en sådan størrelse, at det har været nødvendigt at give afkald på tanken om et repræsentantskab, der kunne blive en egentlig arbejdsforsamling. Det må snarere forventes at danne rammen om en debat om de store linier i landscentralens virksomhed. Det kan ud fra disse forudsætninger i almindelighed ikke ventes, at der bliver behov for mere end ét årligt møde, hvor et væsentligt udgangspunkt for debatten vil være det årlige budgetforslag. Om dette såvel som om andre større og principielle forslag skal styrelsen indhente repræsentantskabets udtalelse. I øvrigt er der ikke foreslået nogen indskrænkninger med hensyn til, hvad repræsentantskabet kan udtale sig om vedrørende centralens virksomhed.

Med 9 medlemmer er styrelsen til gengæld foreslået stærkt begrænset med henblik på at gøre det ansvarlige organ så effektivt arbejdende som muligt. Med hensyn til sammensætning afviger forslaget fra det forslag, der er stillet i betænkning nr. 621. I følge denne foreslås flertallet af styrelsens medlemmer udpeget efter indstilling fra repræsentantskabet, hvorved centralens karakter af forbrugerinstitution understreges. Med nærværende forslag udgøres flertallet i styrelsen af undervisningsministeriets repræsentanter. Bag ved denne ændring ligger ikke et ønske om at svække forbrugersynspunkterne, men dette hensyn har måttet vige for det overliggende hensyn at sikre, at landscentralen

som en institution under undervisningsministeriet i sin virksomhed på undervisningsmiddelområdet til enhver tid er i overensstemmelse med og led i den almindelige uddannelsespolitik, således som den ledes af ministeriet. Heri ligger bl. a., at centralens virksomhed må indgå i de forhold, som det centrale uddannelsesråd skal vurdere og rådgive undervisningsministeren om. Det vil i den forbindelse formentlig være hensigtsmæssigt, om rådet indkalder styrelsens formand, i det omfang undervisningsmiddelspørgsmål indgår i dets drøftelser.

Bag forslaget om en kun 2-årig funktionsperiode for styrelsesmedlemmerne ligger på samme måde den betragtning, at institutionens sammensætning så vidt muligt til enhver tid kan være tilpasset udviklingen inden for uddannelsesområdet.

Styrelsen vil kunne nedsætte de fornødne udvalg, herunder eventuelt et forretningsudvalg. Det må forventes, at en meget stor del af arbejdsopgaverne skal løses gennem udvalg eller arbejdsgrupper af mere eller mindre permanent karakter, og at man i sådanne udvalg vil have behov for at inddrage eksperter fra forskellige områder. Styrelsen vil derfor kunne anmode andre end repræsentanter om at deltage i arbejde af denne karakter. Særligt kan understreges betydningen af, at ministeriets faglige konsulenter inddrages i arbejdet, således at man sikrer sig den størst mulige koordination mellem landscentralens virksomhed på undervisningsmiddelområdet og ministeriets rådgivende og vejledende virksomhed i øvrigt.

Til § 11.

Til at varetage udførelsen af landscentralens administrative funktioner, herunder udførelsen af styrelsens beslutninger, skal der oprettes et sekretariat, der foruden af en leder må bestå af det fornødne kontorpersonele og tekniske personale samt et antal konsulenter til at forestå arbejdet med de enkelte opgaver, som landscentralen skal løse.

Konsulenternes antal og arbejdsopgaver må fastlægges under hensyn til den faglige ekspertise, som ministeriet allerede råder over, jfr. bemærkningerne til § 10.

Lederen deltager i såvel repræsentantskabs- som styrelsesmøderne som tilfornødent.

Til løsning af en del af de opgaver, som efter lovforslaget henlægges til landscentralen, vil personalet fra Undervisningsministeriets Båndcentral og i begrænset omfang personalet fra Statens Filmcentral kunne overføres.

Med hensyn til sekretariatets virksomhed bemærkes i øvrigt, at det vil være hensigtsmæssigt, at der på sekretariatsplan nedsættes et eller flere stående

arbejdsudvalg med repræsentanter for de institutioner, som landscentralen skal have fast samarbejde med (Danmarks Radio, Statens Filmcentral, Bibliotekscentralen, Indbindingscentralen m. fl.).

Til § 12.

1) Landscentralen får ansvaret for en systematisk registrering og katalogisering af undervisningsmaterialer, svarende til hvad der finder sted for boglige materialer i „Dansk Bogfortegnelse“. Denne fortegnelse hviler imidlertid i sidste instans på pligtafleveringen til Det kgl. Bibliotek, og det vil næppe være muligt eller hensigtsmæssigt at indføre en tilsvarende pligt for de øvrige undervisningsmaterialer alene af den grund, at området er vanskeligt at afgrænse blot nogenlunde skarpt. En dansk undervisningsmiddelfortegnelse bør derfor etableres som et tilbud, der står åbent for alle producenter, således at disse kan indsende materialer, og det er derefter landscentralen, der udøver det endelige skøn over, hvad der optages i fortegnelsen. Dette skøn hviler på en vurdering af, om materialerne kan siges at dække undervisningsrelevante områder, og ikke på en vurdering af deres kvalitet.

For folkeskoleområdet må startgrundlaget være skolebogslisten, Bibliotekscentralens seddelfortegnelse til børne- og skolebiblioteker, filmregistret, Statens Filmcentrals katalog og arkivoversigten fra Undervisningsministeriets Båndcentral. Snarest muligt udbygges dette katalogmateriale med fortegnelser over andre materialekategorier (f. eks. dias, transparenter og eventuelt videobånd).

For folkeskoleområdet vil arbejdet med registrering og katalogisering i betydeligt omfang kunne bygge på de erfaringer, som man har gjort inden for skolebibliotekerne. Arbejdet har her i reglen været udført på initiativ af Danmarks Skolebiblioteksforening, som enten selv har nedsat de nødvendige arbejdsudvalg eller har rettet en anmodning til Bibliotekscentralen, som har været den udgivende institution. Direktoratet for folkeskolen og seminarierne har skaffet midlerne fra skolebibliotekernes rådighedssum til udarbejdelsen af de pågældende kataloger, der derefter er blevet solgt til en pris, som dækkede de resterende omkostninger (teknisk redaktion, trykning, salg).

For folkeskolens vedkommende kan der altså bygges videre på eksisterende erfaringer, men med den udvidelse af virksomheden, der ligger i, at landscentralen ikke blot skal beskæftige sig med de „traditionelle“ skolebiblioteksmaterialer, men med alle undervisningsmidler, må det være naturligt, at det bliver landscentralen, der står for opgavernes løsning. Dette indebærer ikke nogen begrænsning

med hensyn til interesserede foreningers og institutioners muligheder for at tage initiativer over for landscentralen, ligesom det må være naturligt, at den bibliotekstekniske side af sagen søges løst gennem Bibliotekscentralen. Derved kan man sikre sig ensartethed mellem undervisnings- og biblioteksområdet m. h. t. registreringsprincipper, hvad der er vigtigt af hensyn til mulighederne for samarbejde mellem de to områder både på kommunal-, amts- og landsplan.

Perspektivet i dette samarbejde understreges af de overvejelser, man i øjeblikket gør sig om muligheden for at anvende edb-teknik ved registrering og katalogisering.

For de øvrige uddannelsesområder vil der ikke i samme grad være tale om at udbygge og udvide eksisterende funktioner, men i langt højere grad om en indsats af grundlæggende karakter, der må tilrettelægges af pædagoger fra de respektive uddannelsesområder. Problemerne kan dog næppe tænkes at adskille sig principielt fra de allerede kendte.

2) Med hensyn til landscentralens oplysningsvirksomhed vedrørende *undervisningsmateriale* vil grundfunktionen være udsendelsen af den oven for beskrevne registrering og katalogisering. Herudover vil det være landscentralens forpligtelse i videst muligt omfang at søge at imødekomme behovet for en forbrugervejledning. Til dette formål skal den søge at tilvejebringe så fyldestgørende oplysninger som muligt om det enkelte materiale. Herved vil det lokale arbejde i forbindelse med materialevalg kunne lettes og forbedres, uden at der sker indgreb i de materialevælgerens instansers kompetence.

Denne noget upræcise formulering af landscentralens forbrugervejledende opgave har sin baggrund i de vanskeligheder, der anses at være forbundet med dens løsning, og den mangel på erfaring, der i det store og hele er kendetegnende for et sådant arbejde. Der er først og fremmest tale om vanskeligheder ved at opstille kriterier, der kan afgive grundlag for en vurdering. Disse vanskeligheder kan anskueliggøres ved en opdeling af oplysningerne om et givent materiale i følgende kategorier (som eksempel er valgt bogligt materiale, men for av-materialer vil der kunne foretages tilsvarende opstillinger):

1. *Tekniske kvaliteter* (format, indbinding, grafisk standard og lignende).

2. *Pædagogiske kvaliteter* (overensstemmelse med gældende bestemmelser og vejledende undervisningsplaner, systematik, elevkategori, sværhedsgrad, motivation, arbejdsformer og lignende).

3. *Faglige kvaliteter*, (fagligt niveau, korrekthed, relevans, aktualitet og lignende).

4. *Ideologiske kvaliteter* (holdning, alsidighed, balance og lignende).

De fire kategorier er søgt opstillet efter den grad af vanskeligheder, der må anses for at være forbundet med at tilvejebringe vurderingskriterier, og opstillingen skal illustrere, at vanskelighederne anses for at være stigende fra 1—4. Baggrunden herfor må ses dels i, at omfanget af foreliggende erfaringsmateriale er svindende fra kategori 1 til 4, dels i en vurdering af mulighederne for at finde holdbare udgangspunkter i arbejdet med opstillingen af kriterier på de områder, hvor der endnu ikke foreligger erfaringsmateriale.

Da der ikke er foreslået tillagt landscentralen kompetence med hensyn til autorisation af undervisningsmidler, må virkningen af dens forbrugervejledende virksomhed anses for at blive helt afhængig af kvaliteten af de oplysninger, den kan tilvejebringe. Samtidig med at landscentralen får til opgave at give så fyldestgørende oplysninger som muligt, må det derfor tillige være dens forpligtelse, at den ikke går videre i denne virksomhed, end at de oplysninger, den til enhver tid giver fra sig, er tilvejebragt på et grundlag, der er så holdbart, at den kritik, der må forudses, ikke formår at nedsætte respekten for centralens arbejde og dermed dens indflydelse.

Det er i denne forbindelse formentlig navnlig kvaliteter inden for de faglige og ideologiske kategorier, der vil vise sig kontroversielle, altså spørgsmålene om, hvorvidt de i et materiale givne oplysninger er relevante og korrekte, og hvorvidt man har tilstræbt, at fremstillingen er neutral. Disse spørgsmål må anses for at være blandt de vanskeligste af de opgaver, som landscentralen skal søge at løse. Dette indebærer dog ikke, at man ikke på kort sigt vil kunne nå visse resultater på dette område, idet det allerede vil være til betydelig hjælp i arbejdet med at vurdere materialerne, om man vil kunne få producenterne til at redegøre for de overvejelser, der ligger bag ved produktionen af det enkelte materiale, specielt med henblik på, hvilken elevkategori materialet sigter på, samt hvilke mål materialet skal bidrage til at opnå. Det vil næppe volde særlig store vanskeligheder at få et sådant krav, som adskillige producenter allerede nu selv lever op til, gjort generelt og systematiseret på en hensigtsmæssig måde, således at valgproblemet vil være indkredset til først en konstatering af, om et materiale i sit tilbud modsvarer et lokalt undervisningsbehov, i bekræftende fald dernæst en vurdering af, om materialet lever op til de forudsætninger, som producenten selv har opstillet.

For folkeskolens vedkommende vil en vurdering

af undervisningsmaterialernes kvaliteter såvel i pædagogisk som i faglig og ideologisk henseende kunne tage sit udgangspunkt i skolelovforslagets formålsparagraf med tilhørende bemærkninger. Dog må der her tages det forbehold, at disse bestemmelser tager sigte på folkeskolens undervisning som helhed og ikke uden videre kan anvendes isoleret på de elementer, herunder undervisningsmidlerne, der indgår i denne helhed. Det ville f. eks. være betænkeligt, om et materiale med udpræget intolerant indhold blev karakteriseret som uegnet til at opfylde folkeskolens formål, idet det i en undervisningssammenhæng meget vel kunne tænkes netop at bidrage til at opfylde formålet ved at illustrere intolerancen. Ligeledes må det anses for uheldigt, om materialer med ensidigt indhold på forhånd måtte underkendes. Dels vil anvendelsen af sådanne materialer tilsammen kunne bidrage til at afbalancere undervisningen, dels vil de kunne danne hensigtsmæssige udgangspunkter i arbejdet med at få eleverne til selvstændigt at vurdere og tage stilling til stoffet, og dermed direkte bidrage til opfyldelse af væsentlige sider af folkeskolens formål.

Det skal endelig bemærkes, at selvom det må påregnes, at landscentralen må være tilbageholdende overfor beskrivelser af mere ideologisk bestemte sider af undervisningsmaterialernes indhold, vil det ikke hindre centralen i at yde rent teknisk og administrativ bistand til et arbejde af denne art, der sættes i gang uafhængigt af landscentralens ansvarsområde i øvrigt. Der henvises i denne forbindelse til forslag af 19. maj 1971 til folketingsbeslutning om nedsættelse af en skolebogskommission samt — i tilknytning til den senere tids diskussion om indholdet af lærebøgerne i folkeskolen — senere tilkendegivelser om, at der vil blive nedsat et udvalg, der skal have til opgave at udtale sig om, hvorvidt de lærebøger og andre undervisningsmaterialer, der anvendes i folkeskolen, indeholder fremstillinger, som er udtryk for en ensidig eller forældet opfattelse, eller som på anden måde er egnet til at give eleverne et *fortegnet* billede af væsentlige samfundsforhold, såvel historiske som nutidige. Udvalget skal i denne forbindelse særligt hæfte sig ved, om sådanne beskrivelser og vurderinger medvirker til at fastholde traditionelle livsholdninger og adfærdsmønstre i strid med en i øvrigt ønskelig udvikling i samfundet. Det må være naturligt at lade centralen distribuere sådanne udtalelser, som i øvrigt alene bør stå for udvalgets regning. Udvalget bør have en selvstændig status i forhold til undervisningsministeriet, og dets „anmeldervirksomhed“ bør alene have til formål at stimulere skolenævnenes interesse for undervisningsmateriale-spørgsmål.

Det er endvidere landscentralens opgave at søge at oplyse om foreliggende *apparatur* til undervisningsformål, således at den i videst muligt omfang søger at tilvejebringe et selvstændigt uafhængigt materiale, der belyser de respektive apparaters funktionsduelighed i forhold til de formål, der ud fra uddannelses- og undervisningsmæssige synspunkter kan opstilles. Den skal søge at opstille standarder og normer for det undervisningsapparatur, som indkøbes til statsinstitutioner.

Mens udgifterne til registrering og katalogisering afholdes af landscentralen, er det forudsat, at offentliggørelsen af det under 1) og 2) nævnte informationsmateriale modsvares af indtægter ved salg, evt. abonnement, som delvis dækker omkostningerne, svarende til hvad der gælder for 6).

Landscentralen skal, i det omfang en sådan bistand ikke ydes af andre organer, ud fra undervisningsmiddelsynspunkter tilbyde konsultativ bistand i forbindelse med lokaleindretning.

Landscentralen kan alene eller i samarbejde med andre afholde kurser som led i oplysningsvirksomheden samt afholde møder, konferencer o. l. med det formål at søge afklaring på problemer vedrørende undervisningsmidler.

Endelig må det være et naturligt led i landscentralens oplysningsvirksomhed at varetage den centrale bistand til amtscentralerne med hensyn til opbygning og cirkulation af udstillingsarrangementer til belysning af de aktuelle muligheder på undervisningsmiddelområdet. Denne virksomhed har hidtil været varetaget af Statens pædagogiske Studiesamling. Overføringen af opgaven må ske efter nærmere drøftelse mellem Statens pædagogiske Studiesamling og landscentralen.

3) Uden at der tillægges landscentralen egentlige beføjelser hverken over for brugerne eller producenterne af undervisningsmidler, skal den i hele sin virksomhed søge at koordinere forholdene på undervisningsmiddelmarkedet og dermed søge at bidrage til, at hensigtsmæssige undervisningsmidler kan fremskaffes til rimelige omkostninger.

4) Ved programmateriale forstås her optagelse af lyd eller levende billeder eller begge dele i forening til direkte udsendelse over radio- eller tv-senderettet eller via kabelanlæg og/eller til forsendelse som film, bånd el. lign. Bestemmelsen bygger på den forudsætning, at finansieringen af den virksomhed, som Danmarks Radios undervisningsafdeling hidtil har udført, overgår til undervisningsministeriet, således at landscentralen på undervisningsministeriets vegne indgår aftale om levering af det programmateriale m. m., som Danmarks Radio derefter har ansvaret for produktionen af, såvel kvanti-

F. t. l. om amtscentraler m. v.

tativt som kvalitativt. Det er hermed forudsat, som allerede anført under de almindelige bemærkninger, at aftalen tillige kan omfatte levering af andet materiale, der er udarbejdet i tilknytning til programmaterialerne.

Den opgave, der i radiokommissionsbetænkningen s. 39 er beskrevet som den at kortlægge, prioritere og indstille til undervisningsministeriet om de undervisningsopgaver, der ønskes bragt til udførelse af Danmarks Radio, er dermed foreslået placeret i landscentralen, jfr. dog bemærkningerne til §§ 9 og 10 navnlig om forholdet til det centrale uddannelsesråd. Overgangen til finansiering over undervisningsministeriets budget vil ske etapevis over en 3-årig periode, jfr. bemærkningerne vedrørende lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Den tilsvarende funktion foreslås udøvet over for Statens Filmcentral. Denne har siden sin oprettelse i 1938 som sin ene hovedopgave haft at fremskaffe og udleje skolefilm og film, der tjener til oplysningens fremme. Som et tilskud til denne virksomhed er der over undervisningsministeriets budget siden 1965/66 ydet et årligt beløb, der siden 1970/71 har udgjort 500.000 kr. Dette beløb er hidtil blevet forvaltet alene af filmcentralen i sammenhæng med institutionens øvrige budgetmidler og uden indflydelse fra undervisningsministeriet. Med den nye filmlovs ikrafttræden er dette forhold dog ændret, idet ledelsen af filmcentralen nu er lagt hos en bestyrelse på 10 medlemmer, hvoraf 1 medlem udpeges efter indstilling fra undervisningsministeriet.

Med forslaget om at lade landscentralen indgå de fornødne aftaler med de mulige producenter om anvendelsen af de til enhver tid til rådighed stående midler til fremskaffelse af programmateriale af den nævnte karakter tilsigtes det dels at undgå en binding til bestemte tekniske løsninger, således at de økonomiske midler kan dirigeres derhen, hvor de gunstigste aftaler med hensyn til kvalitet, kvantitet og ophavsretlige begrænsninger kan opnås, dels at opnå den størst mulige koordination af indsatsen på dette område. I teknisk henseende har landscentralens opgave på dette punkt den nøjeste sammenhæng med den under 2) nævnte opgave på tilvejebringelse og vurderingsgrundlag til belysning af forskellige apparaturers funktionsduelighed samt med distributionsopgaven under 6), hvortil der henvises for yderligere bemærkninger. Med hensyn til koordinationssynspunktet findes det mest hensigtsmæssigt, at landscentralen udtrykker forbrugernes synspunkter og ønsker, uanset hvem producenten er.

Alene af budget- og planlægningsmæssige grunde vil det være nødvendigt, at aftaler med Danmarks Radio eller Statens Filmcentral i almindelighed har

langtidskarakter. Heraf følger tillige, at de må have karakter af rammeaftaler, der fastlægger dels hvor store beløb, der stilles til rådighed for produktion eller indkøb, dels hvorledes samarbejdet med landscentralen skal foregå, således at denne sikres løbende indflydelse på virksomheden.

Med bestemmelsen om, at landscentralen i særlige tilfælde skal kunne lade producere eller yde produktionsstøtte til undervisningsmaterialer, tilsigtes der ikke at etablere et statsligt produktionsselskab for undervisningsmaterialer. Hensigten er alene at holde muligheden åben for, at landscentralen kan tage initiativer på områder, hvor der er konstateret behov, som ikke kan tilfredsstilles på rimelig måde ad de normale kanaler.

5) Med bestemmelsen om, at landscentralen har pligt til at sørge for biblioteksteknisk klargøring af materialer, er det endelige ansvar herfor for uddannelsesområdet vedkommende placeret i landscentralen. Det er herved forudsat, at ydelsen sker mod en betaling, der dækker de faktiske omkostninger. Det må forventes, at klargøring i almindelighed vil finde sted på primærkommunalt eller amtskommunalt plan, dog på basis af den tidligere omtalte centrale katalogisering og registrering, således som den udføres af Bibliotekcentralen. Bestemmelsen tilsigter først og fremmest at gøre landscentralen til den naturlige repræsentant for undervisningsministeriet i Bibliotekscentralens bestyrelse og tillige i Indbindingscentralens bestyrelse, når denne institution overgår til at blive en selvejende institution pr. 1. april 1973. I øjeblikket er undervisningsministeriet repræsenteret gennem direktoratet for folkeskolen og seminarierne. Bestemmelsen tilsigter tillige at holde muligheden åben for en fortsat forøgelse af den centrale virksomhed, hvis dette skulle vise sig at være mest rationelt.

6) Den helt overvejende del af filmdistributionen sker i øjeblikket gennem Statens Filmcentral. Den centrale distribution af lydbånd med skoleradioudsendelser sker gennem Undervisningsministeriets Båndcentral, hvis virksomhed suppleres af en række lokale båndcentraler landet over. Der eksisterer ikke noget talmateriale, der belyser omfanget af den samlede distribution af disse udsendelser, så lidt som forholdet mellem lokal og central distribution.

Forslaget tager sigte på at samle Statens Filmcentralens distribution og Undervisningsministeriets Båndcentralens virksomhed i landscentralen med den dertil hørende tekniske tjeneste (gennemsyn, reparation, optagelse, sletning o. l.). For Statens Filmcentralens vedkommende er muligheden af overførel-

sen af denne del af virksomheden foregrebet i den nye filmlov, der tillægger filmcentralen distributionsopgaven i det omfang, den ikke varetages af andre organer, og der er i denne forbindelse i bemærkningerne henvist til, at opgaven fremtidig kan tænkes henlagt til en eventuel landscentral for undervisningsmidler. Der gøres i bemærkningerne dog opmærksom på, at der kan opstå problemer med hensyn til betjeningen af brugergrupper uden for uddannelsesområdet og navnlig med hensyn til betjeningen af Grønland med almindelige spillefilm nedkopieret til 16 mm.

Disse spørgsmål bør søges løst ved forhandling mellem filmcentralen og landscentralen med det formål at samle flest mulige administrative og ekspeditions-mæssige rutiner ved denne virksomhed i landscentralen, uden at nogen af de hidtidige aftagere lider skader derved. I praksis vil sådanne problemer være af mindre betydning, hvis det skulle vise sig muligt at placere de to institutioner i samme bygning, hvad der også gøres opmærksom på i bemærkningerne til filmloven.

Med placeringen af distributionsopgaven i landscentralen tilsigtes der — foruden rationel drift — opnået en indirekte, men i realiteten formentlig afgørende styring af, hvorledes den fremtidige udvikling på lyd- og billedoptagelser skal forme sig inden for uddannelsesområdet. Ved valget af den eller de tekniske løsninger, der anses for mest hensigtsmæssige til at bære optagelserne, vil landscentralen på brugernes vegne fastlægge den apparattype, som det vil være nødvendigt at anskaffe, hvis man ønsker at udnytte de tilbudte optagelser. Landscentralens systemstandardiserende rolle må her ses i sammenhæng med den stærke tekniske udvikling (billedkassetter, billedplader og kabel-tv). Det må i denne forbindelse på forhånd være et mål at sprede sig over så få tekniske løsninger som overhovedet muligt. Det må tillige anses for et mål, at programmerne vil kunne leveres direkte til landscentralen også fra Danmarks Radio, således at den fordyrende og komplicerende optagelse vil kunne undgås.

Det er forudsat, at udlejningen af programmateriale som hidtil sker mod en betaling, som delvis dækker udgifterne.

Det er endvidere forudsat, at folkebibliotekerne under hensyntagen til den begrænsning, der følger af anden lovgivning, skal kunne formidle lån fra landscentralen til enkeltlånere, bl. a. til betjening af dele af fritidsundervisningen og individuelle uddannelsessøgende.

7) Ifølge en aftale med forlæggerforeningens skolebogssektion leveres et antal frieksemplarer af skolebogsudgivelser til Statens pædagogiske Studie-

samling, der fordeler materialerne videre til skolecentralerne. I og med at landscentralen i det hele skal fungere som overbygning for amtscentralerne, må denne opgave naturligt høre hjemme der i sammenhæng med den øvrige betjening af amtscentralerne. Opgavens overføring forudsættes at ske efter nærmere drøftelser med Statens pædagogiske Studiesamling.

Til § 13.

De nærmere bestemmelser i henhold til §§ 8-11 om landscentralens repræsentantskab, styrelse, ledelse og drift, herunder budget- og regnskabsmæssige forhold, samt en nærmere angivelse af landscentralens opgaver inden for de ved § 12 fastsatte rammer skal fastsættes i en bekendtgørelse, der udfærdiges af undervisningsministeren efter forhandling med de interesserede organisationer.

Til kapitel 3. Ikrafttrædelsesbestemmelser m. v.

Til § 14.

Loven skal træde i kraft fra samme tidspunkt som den nye lov om folkebiblioteker, d. v. s. den 1. april 1974, jvf. de i indledningen herom anførte bemærkninger.

Til § 15.

Den her i landet gældende kommunale lovgivning, der ligger til grund for bestemmelserne om amtscentraler i kapitel 1, gælder ikke for Færøerne og Grønland, og bestemmelserne i dette kapitel vil derfor ikke kunne overføres til disse landsdele.

Bestemmelserne om en landscentral i kapitel 2 vil derimod i et vist omfang have betydning for Færøerne og Grønland, f. eks. med hensyn til information om undervisningsmidler og teknisk bistand samt for så vidt angår distribution af film, bånd og lignende til skoler og andre institutioner, og det foreslås derfor, at denne del af loven ved kongelig anordning skal kunne sættes i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger. En sådan ikraftsættelse må for Færøernes vedkommende ske efter forhandling med de færøske hjemmestyremyndigheder og for Grønlands vedkommende efter forhandling med ministeriet for Grønland og Grønlands landsråd.

Lovforslagets økonomiske konsekvenser.

Amtscentralerne.

Som nævnt i indledningen yder staten tilskud til de fælleskommunale samlinger efter de samme regler som gælder for folkebibliotekerne. Tilskuddet udgjorde således indtil 1. april 1971 45 pct. af de årlige driftsudgifter indtil 275.000 kr. og 30 pct. af

driftsudgifter ud over dette beløb. Fra 1. april 1971 blev refusionsssatsen nedsat til hhv. 40 pct. og 27 pct. Af det beregnede statstilskud tilbageholdes $2\frac{1}{2}$ pct. som en rådighedssum til løsning af fællesopgaver.

Til skolecentralerne yder staten tilskud til driften i. h. t. skolestyrelseslovens § 81 inden for rammerne af den på finansloven under § 20.2.01.62.01 optagne

bevilling. Amtskommunernes udgifter i 1971-72 til de i § 81 nævnte aktiviteter udgjorde ialt ca. 31 mio. kr., og da bevillingen var på 10 mio. kr., androg statens tilskud til bl. a. skolecentralernes drift herefter ca. 30 pct. af udgifterne.

På grundlag af regnskaberne for 1971-72 kan udgiftsfordelingen ved den nugældende ordning herefter opgøres som følger:

	Komm. mio. kr.	Amtskomm. mio. kr.	Stat mio. kr.	Ialt mio. kr.
Fælleskommunale samlinger	3,8		2,2	6,0
Skolecentraler		3,4	1,8	5,2
	3,8	3,4	4,0	11,2

I betænkning nr. 621 stiller udvalget forslag om en ændret refusionsordning, således at staten refunderer $33\frac{1}{3}$ pct. af udgifterne ved anskaffelse af undervisningsmaterialer belagt med copy-right kriterium. Om udvalgets forslag og baggrunden herfor henvises nærmere til betænkningen s. 41 ff.

Udvalgets forslag bygger på den forudsætning, at der ydes tilskud efter ensartede tilskudssatser til folkebibliotekerne og nærværende område, således som det ihvertfald delvis er tilfældet i dag. Forslaget må derfor ses på baggrund af betænkning nr. 607/1971 om revision af biblioteksloven, hvori der stilles forslag om opretholdelse af den hidtil gældende særlige refusionsordning for folkebiblioteker.

Da det imidlertid nu er regeringens hensigt at foreslå de hidtidige særlige refusionsordninger til bl. a. folkebibliotekerne erstattet med generelle tilskud til amtskommuner og kommuner efter objektive kriterier, er grundlaget for udvalgets forslag hermed forrykket, således at også dette område må indgå i det generelle tilskud til amtskommunerne.

Landscentralen.

Som det fremgår af lovforslagets § 7, foreslås udgifterne ved landscentralens oprettelse og drift afholdt af staten. Det forudsættes dog, at der for leje af film og bånd fra landscentralens samlinger skal betales en afgift på samme måde, som det nu er tilfældet ved leje fra Statens Filmcentral og Undervisningsministeriets Båndcentral, jvf. bemærkningerne til § 12, nr. 6.

Det første år, landscentralen er i virksomhed, vil der være udgifter til selve etableringen af centralen, navnlig lokale- og lønudgifter. Det forventes, at landscentralen straks kan påbegynde registreringsopgaven, hvorimod andre opgaver ikke kan forventes påbegyndt før end i finansåret 1975-76.

Det forudsættes i betænkning nr. 621, at udgifterne ved landscentralens oprettelse og drift, bortset fra udgifterne til den produktion, som finder sted i Danmarks Radios undervisningsafdeling, i hvert fald på kortere sigt stort set vil kunne afholdes inden for allerede bevilgede midler til eksisterende statsinstitutioner, Statens Filmcentral, Undervisningsministeriets Båndcentral og Statens pædagogiske Studiesamling med tillæg af skolebibliotekernes rådighedssum. Om rådighedssummen henvises til det nedenfor anførte.

Man må dog nok påregne, at der herudover vil blive tale om en merudgift for staten i finansåret 1974-75 på ca. 1 mio. kr. I de følgende 2 år vil merudgifterne formentlig stige med ca. 50 pct. årligt op til ca. 2 mio. kr.

Som nævnt i bemærkningerne til § 12 foreslås det, at Statens Filmcentrals lager- og distributionsfunktioner samt de hertil knyttede tekniske opgaver overføres til landscentralen, idet de sammenlægges med Undervisningsministeriets Båndcentrals tilsvarende opgaver på dette område. Det forudsættes i denne forbindelse, at der sker en overførelse til landscentralen af den del af Statens Filmcentrals budget, som vedrører dette formål.

I de ovenfor nævnte udgifter er der som nævnt ikke medregnet udgifter til den produktion af undervisningsmidler, som finder sted i Danmarks Radios undervisningsafdeling, jvf. bemærkningerne til § 12, nr. 4.

De samlede årlige udgifter til voksenundervisning og skoleradio og -tv er på budgetbasis for finansåret 1972-73 opgjort til ca. 15,3 mio. kr. De fornødne statsbevillinger tilvejebringes etapevis ved en merbevilling på ca. 5 mio. kr. i hvert af finansårene 1974-75 til 1976-77 (med fornødne pris- og lønstigninger).

Rådighedssummen.

Rådighedssummen er ifølge de gældende bestemmelser at betragte som en fond, hvis indtægter fremkommer ved tilbageholdelse af 2½ pct. af de beregnede driftstilskud til bibliotekerne og de fælleskommunale samlinger, og dens formål er løsning af bibliotekernes fællesopgaver. Efter aftale mellem Bibliotekstilsynet og undervisningsministeriet fordeles det tilbageholdte driftstilskud til folke- og skolebibliotekerne med henholdsvis 80 pct. og 20 pct. Skolebibliotekernes rådighedssum udgjorde i finansåret 1971-72 ca. 585.000 kr. Hertil kom dog opsparerede beløb fra tidligere finansår på ialt ca. 525.000 kr., således at skolebibliotekernes rådighedssum udgjorde ialt ca. 1,1 mio. kr. i finansåret 1971-72. Heraf anvendtes dog kun ca. 800.000 kr., således at ca. 310.000 kr. overførtes til finansåret 1972-73.

Rådighedssummen har hidtil løst en række særlige opgaver af væsentlig betydning for skolebiblioteksområdet. Disse opgaver forudsættes nu løst af landscentralen, jvf. de almindelige bemærkninger afsnit III. B. og bemærkningerne til § 12, nr. 1, og som nævnt ovenfor forudsættes det i betænkning nr. 621, at rådighedssummen overføres til landscentralen.

Da det imidlertid nu som tidligere nævnt er hensigten at overgå til generelle tilskud omfattende også skolebiblioteker og amtscentraler, kan rådighedssummen ikke længere tilvejebringes ved tilbageholdelse af en vis procentdel af beregnede driftstilskud. I stedet for er det tanken at overføre et beløb til landscentralens budget svarende til 2½ pct. af det for finansåret 1973-74 beregnede statstilskud til skolebiblioteker og fælleskommunale samlinger.

Bilag.

Oversigt over skolecentralernes og de fælleskommunale samlingers geografiske placering 1. januar 1973.

